

Bilaga 3 Artskyddsutredning fågel

2024-05-20

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Besqab AB
Framställt av: Ekologigruppen AB
www.ekologigruppen.se
Telefon: 08-525 201 00
Slutversion: 2024-05-20
Uppdragsansvarig: Johan Allmér
Intern granskning: Aina Pihlgren
Foton: Om inget annat anges: Ekologigruppen AB
Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB
Internt projektnummer: 9615

Innehåll

Sammanfattning	4
Bakgrund och syfte	6
Inledning	6
Syfte	6
Avgränsning	6
Kunskapsunderlag	7
Osäkerheter	7
Lagstiftning	8
Artskyddsförordningen	8
Process vid artskyddsutredningar	9
Resultat	10
Fågelarter inom detaljplaneområdet	11
Naturvårdsrelevanta fågelarter	11
Övriga fågelobservationer	12
Ny lagstiftning för fåglar	14
Påverkan	16
Samlad bedömning av skyddsåtgärder	24
Referenser	26

Sammanfattning

Ekologigruppen har på uppdrag av Besqab AB, tagit fram en artskyddsutredning för detaljplaneområdet Malma södra i stadsdelen Valsätra, Uppsala kommun. Artskyddsutredningen omfattar sammanlagt 17 fågelarter. Utredningen baseras i huvudsak på den fågelinventering som Ekologigruppen genomförde under våren och sommaren 2022, men till viss del även på data från Artportalen. Syftet med utredningen är att beskriva detaljplanens påverkan på de skyddade arter som noterats i området och ge förslag till åtgärder för ekologisk kontinuitet så att planen inte strider mot artskyddförordningen. Artskyddsutredningen syftar även till att visa hur skyddade arter beaktas i planering och genomförande av detaljplanen, samt hur negativ påverkan kan undvikas.

Vid den inventering som gjordes i området 2022 noterades 17 olika fågelarter inom planområdet och dess direkta närhet. Av dessa arter bedömer vi att sex arter är så kallade prioriterade arter, det vill säga att de antingen är rödlistade eller har minskat mycket kraftigt. Av dessa arter bedöms 2 – 3 arter kunna ha revir inom de delar av planområdet som kommer att exploateras. De naturvårdsrelevanta arter som påträffades inom inventeringsområdet vid fågelinventeringen är björkrast^{NT}, gråkråka^{NT} (dvs den underart av kråka som häckar i Sverige), grönsångare^{NT}, grönfink^{EN}, stare^{VU}, svartvit flugsnappare^{NT}.

Ekologigruppens bedömning är att björkrast, gråkråka, grönfink, gulspurv, stare och svartvit flugsnappare att påverkas negativt av detaljplanen på grund av att häckningsbiotoper för arterna tas i anspråk. För dessa arter bedöms skyddsåtgärder behöva genomföras för att upprätthålla populationerna på en tillfredställande nivå. Populationerna av övrigt förekommande arter, det vill säga sådana arter som inte är naturvårdsrelevanta bedöms inte påverkas under förutsättning att avverkning och markberedning genomförs utanför häckningstid.

Inom planområdet och den norra delen av landskapsobjektet måste åtgärder vidtas på kvarvarande naturmark för att motverka den förlust av habitat en exploatering medför (figur 4). Framför allt rör det sig om habitatförstärkande åtgärder som syftar till att förbättra kvalitén i kvarvarande naturmark för de skyddade arter som påverkas av planen. Inom planområdet är det den södra delen som bedöms ha bäst förutsättningar att genomföra sådana åtgärder. Figur 4 illustrerar översiktligt vart åtgärder bedöms vara aktuella.

De föreslagna skyddsåtgärderna inom planområdet är:

- Genomför avverkning, röjning och schaktning av markvegetation endast under icke fortplantningssäsong. Fortplantningssäsongen som berör arter som behandlas inom denna utredning kan sägas gälla mellan den 15 april – 15 augusti.
- Spara äldre träd, hålträd, döda och döende träd så långt det är möjligt i både bebyggelseområdet och i naturmarken i syfte att gynna de skyddade arterna grönsångare, svartvit flugsnappare, ärt-sångare.
- Sätt upp och underhåll minst 5 stycken fågelholkar för stare och svartvit flugsnappare i lämpliga miljöer.
- Skapa öppna blomsterrika gräsytor med partier av storfröiga växter som får stå kvar som vinterståndare vilket gynnar fröätande arter som exempelvis gulspurv.
- Det östra och norra området bör skyddas som naturmark för att garantera kontinuerlig och långsiktig naturvårdsskötsel.
- Grönstråket i norr lämnas som naturmark.
- Skapa flikiga brynmiljöer i kantzonen mellan exploatering och naturmark. Brynmiljöer är värdefulla för flera fågelarter.

I många domar har krav ställts på att exploatören ska följa upp om de vidtagna åtgärderna får önskad effekt på arternas förekomst. För att kunna visa att vidtagna åtgärder för ekologisk kontinuitet har fungerat och fått önskad effekt rekommenderar Ekologigruppen att återkommande inventeringar genomförs. En första uppföljningsinventering behöver göras när bebyggelsen är uppförd för att bedöma den initiala påverkan på fåglar och andra skyddade arter. Därefter bör riktade

inventeringar göras för de arter för vilka skyddsåtgärder genomförts. Inventeringarna bör genomföras ungefär vart tredje år till dess att det kan konstateras att arten förekommer i området på samma nivå som innan exploateringen.

En enkel skötselplan rekommenderas där återkommande åtgärder för att säkerställa kontinuerlig ekologisk funktion för olika arter förs in. En sådan plan kan exempelvis innehålla information om återkommande skötsel av naturmark, underhåll av fågelholkar mm.

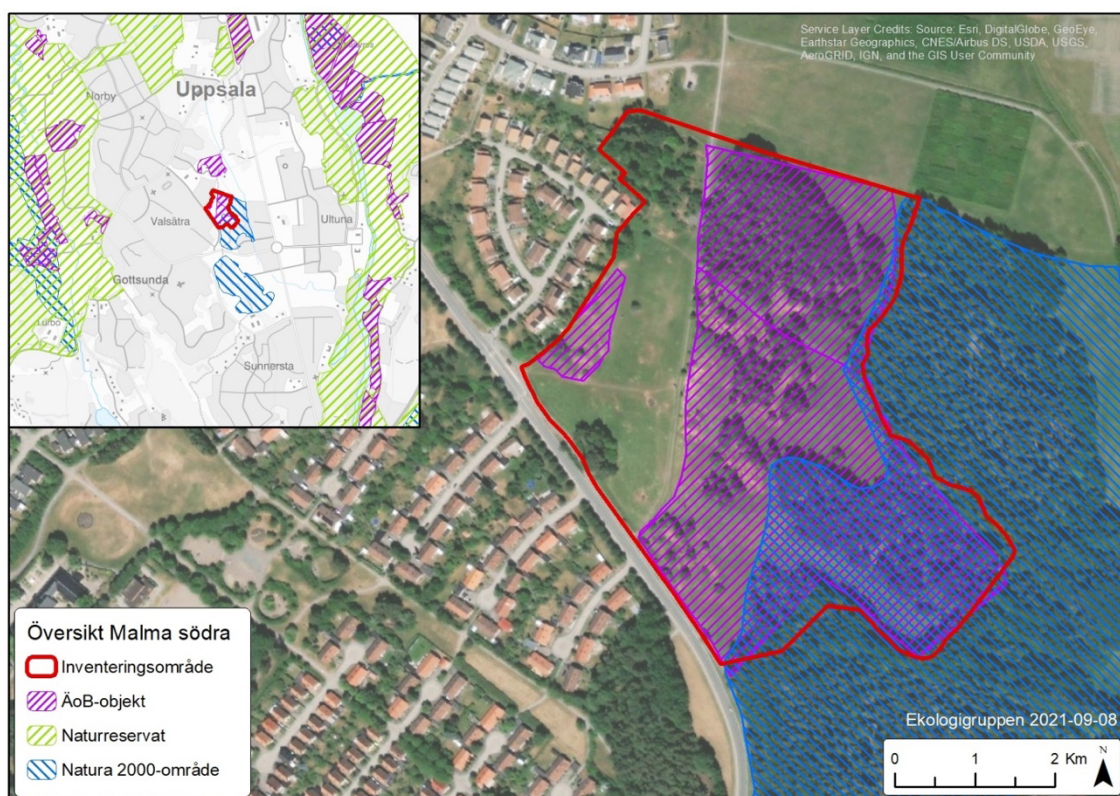
Om de åtgärder och försiktighetsmått som föreslås i avsnittet ovan genomförs och beaktas är det Ekologigruppens uppfattning att detaljplanens genomförande inte kommer i konflikt med artskyddsförordningen.

Bakgrund och syfte

Inledning

Ekologigruppen har på uppdrag av Besqab AB, tagit fram en artskyddsutredning för detaljplaneområde Malma södra i stadsdelen Valsåtra, Uppsala kommun (figur 1).

Artskyddsutredningen omfattar sammanlagt 17 fågelarter. Utredningen baseras i huvudsak på den fågelinventering som Ekologigruppen genomförde under våren och sommaren 2022, men till viss del även på data från Artportalen.

Figur 1. Översiktsskarta över utredningsområdet vid Malma södra.

Syfte

Syftet med utredningen är att beskriva detaljplanens påverkan på de skyddade arter som noterats i området och ge förslag till åtgärder för ekologisk kontinuitet så att planen inte strider mot artskyddsförordningen. Artskyddsutredningen syftar även till att visa hur skyddade arter beaktas i planering och genomförande av detaljplanen, samt hur negativ påverkan kan undvikas.

Avgränsning

Föreliggande artskyddsutredning omfattar den föreslagna exploateringens påverkan på fåglar utifrån exploateringens omfattning och förläggning i enlighet med bebyggelseförslaget i plankartan (figur 3). En artskyddsutredning är direkt kopplad till det bebyggelseförslag som legat till grund för utredningen. Om bebyggelseförslaget förändras finns risk för att också påverkan på skyddade arter förändras. Om den geografiska utbredningen av detaljplanen, eller föreslagen placering av byggnader, infrastruktur etc. ändras kan artskyddsutredningen behöva uppdateras.

Geografisk avgränsning

Utredningen omfattar ett cirka 12 hektar stort område som innefattar naturmarker vid Malma södra i stadsdelen Valsätra, Uppsala kommun.

Arter som omfattas

Utredningen avser påverkan på de skyddade arter som noterades inom utredningsområdet vid den naturvärdesinventering samt den fågelinventering som Ekologigruppen genomförde 2022. Utredningen omfattar även skyddade arter som noterats i området efter dessa inventeringar och som rapporterats till Artportalen (sökdatum 2022-09-14).

Kunskapsunderlag

Kunskapsunderlag som inhämtats för denna inventering utgörs av en fågelinventering som genomfördes under vår och sommar 2022 av Ekologigruppen. Som kunskapsunderlag har även använts observationer från området som rapporterats till Artportalen under perioden 2000–2022 (sökdatum 2022-08-15).

Osäkerheter

Osäkerheter i kunskapsunderlag

Utöver den fågelinventering som ligger till grund för denna artskyddsutredning finns inga ytterligare kända fågelinventeringar gjorda i området.

En inventering som görs under ett enskilt år visar vilka arter som, utifrån observationerna, som kan bedömas förekomma i ett område under det år då inventeringen genomförs. För vissa artgrupper kan en livskraftig population av en art finnas i området trots att något fynd inte görs vid inventeringen.

En revirkartering har generellt en viss grad av osäkerhet, särskilt vad gäller geografisk avgränsning av fortplantningsområden/revir. Ju färre observationer som revirkarteringen bygger på desto större osäkerhet finns vad gäller den geografiska avgränsningen. I detta fall har fåglar inventerats sammanlagt under åtta dagar under perioden 8 mars till 19 juni.

För att genomföra en revirkartering, som med rimlig säkerhet visar hur många revir av varje fågelart som finns inom ett inventeringsområde rekommenderar Naturvårdsverket åtta till tolv besök (Naturvårdsverket 2003).

När det gäller fåglar finns generellt även en viss risk att arter med stora revir och arter som byter boplats mellan åren missas vid en inventering ett enskilt år, trots att inventeringsområdet ingår i reviret. Detta medför en viss osäkerhet i bedömningen.

Osäkerheter vid bedömning av påverkan

En svårighet när det gäller bedömningen av risk för påverkan på en fågelart är bedömningen av storleken på artens lokala population. Egentligen ska den lokala populationen utgå från att en population är isolerad genetiskt och/eller geografiskt. För många arter är avgränsning av, och därmed bedömning av storleken på den lokala populationen mycket svårbedömd. Den lokala populationen antas i denna utredning antingen schablonmässigt motsvara populationen i Uppsala län för kortflyttande arter och stannfåglar eller hela Sverige för långflyttande arter.

Lagstiftning

Artskyddsförordningen

Regelverket kring artskydd regleras i Sverige genom artskyddsförordningen. Artskyddsförordningen ska, enligt prejudicerande domar, ses som en precisering av vad som kan följa av miljöbalkens allmänna hänsynsregler när det gäller skydd av arter. Det innebär att tillståndsmyndigheten har att bedöma hur skyddade arter påverkas av en planerad verksamhet.

Artskyddsförordningen är en nationell lagstiftning som införlivar EU:s art- och habitatdirektiv, samt fågeldirektiv i svensk lagstiftning. 4 § och 7 § är implementeringar av de två EU-direktiven fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Alla svenska fåglar och fladdermöss och ett antal andra utpekade djurarter, bland annat större vattensalamander är fridlysta enligt 4 §.

Ett urval av arter är fridlysta enligt § 6, 8 och 9 utgör nationella svenska fridlysningsbestämmelser. Dispensmöjligheterna regleras i huvudsak i 14–15 §§.

Till artskyddsförordningen hör två olika listor med fridlysta arter; bilaga 1 (omfattar arter skyddade enligt 4 och 7 §§) och bilaga 2 (omfattar arter skyddade enligt 6, 8 och 9 §) (se faktaruta nedan).

Enligt en vägledande dom i EU-domstolen i mars 2021 gäller skyddet för arter i bilaga 1 på individnivå vilket innebär att inga individer av de skyddade arterna får skadas eller dödas vid exempelvis en exploatering om verksamhetsutövaren förstår att så kommer bli fallet. Det är verksamhetsutövarens skyldighet att införskaffa den kunskapen. EU- domen gäller i första hand skyddade organismer uppräknade och markerade med N eller n i bilaga 1 d.v.s. inte fåglar. EU-domstolen konstaterade dock att den svenska lagstiftningen är mer långtgående än EU-direktivet i detta avseende.

Detta konstaterande har lett till att regeringen from 1:a oktober 2022 ändrat artskyddsförordningen så att den följer de båda EU-direktiven som nämns ovan mer strikt. Förändringarna gäller endast fåglar och innebär att det uttalade skyddet för fåglars fortplantnings och livsmiljöer har tagits bort ur den tidigare lagtexten. Samtidigt har förbudet mot att störa fåglar preciserats till att störning är förbjuden om den påverkar möjligheten att upprätthålla tillfredsställande populationer av en art.

För alla djurarter, utom fåglar, som markeras med N eller n i bilaga 1 gäller fortfarande att deras fortplantningsområden och viloplats är skyddade och inte får förstöras.

Artskyddsförordningens två bilagor

bilaga 1

Alla fåglar och fladdermöss, många groddjur samt ett urval av andra ovanliga djurarter har ett starkt skydd inom hela EU och är listade i artskyddsförordningens bilaga 1. Dessa arter är skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen. Ytterligare några växtarter som är skyddade i hela EU räknas upp i bilagan, dessa är skyddade enligt § 7.

Bilaga 2

Ett urval arter med bedömt skyddsbehov i Sverige är listade i bilaga 2. Skyddet för dessa arter kan variera inom landet och är inte lika långtgående som för de arter som är listade i bilaga 1. Dessa arter är skyddade enligt 6 §, 8§ eller 9§ artskyddsförordningen.

Process vid artskyddsutredningar

Ekologigruppens bedömning av de krav som ställs på processen för artskyddsutredningar är att den behöver innehålla följande moment:

Säkerställ ett noggrant underlagsmaterial

Krav på ett heltäckande kunskapsunderlag är avgörande för att en tillförlitlig artskyddsutredning ska kunna genomföras. När det gäller fåglar har kraven höjts i och med de senaste domarna vilket nästan alltid ställer krav på att inventering av fåglar ska genomföras. Domar år 2021 indikerar att 10–12 inventeringstillfällen kan behövas genomföras i artrik skog i Syd- och Mellansverige under tidig vår till försommar.

Inrikta arbetet på att undvika dispens

För de flesta projekt som påverkar arter som är skyddade enligt 4§ är det inte möjligt att få dispens eftersom projektet måste vara av “allt överskuggande allmänintresse” för att man ska kunna få dispens. Detta innebär att man måste planera projektet/planen så att dispenskraven inte utlöses.

Bedöm påverkan på skyddade arter

För skyddade arter ska en påverkansbedömning göras. Bedömningen måste gälla både byggtid och drifttid. Det är förbjudet att döda, skada eller störa skyddade arter.

Genomför åtgärder

Åtgärder krävs för att inte avsiktligt döda, skada eller störa individer av de arter som är skyddade enligt 4§. Det innebär exempelvis att avverkningar och markberedningar inte får genomföras under fåglarnas häckningstid. Åtgärder krävs om störning på bland annat fortplantningsområden och viloplats medför att tillfredsställande populationer inte kan upprätthållas. Det gäller framför allt sällsynta arter eller arter som har minskande populationer. Det kan bli fråga om att säkerställa skötsel av naturmark på annan plats och att sådana åtgärder ska vara på plats och fungerande före projektet kommer i gång.

Samråd med länsstyrelsen

Enligt Miljöbalken bör ett 12:6 samråd med länsstyrelsen hållas om planering och åtgärder riskerar att ett förbud enligt artskyddsförordningen utlöses. Vid planprocesser kan synpunkter istället erhållas i samband med planprocessen. Verksamhetsutövaren är alltid ansvarig för att artskyddsförordningen följs.

Resultat

Resultatet av artskyddsutredningen redovisas i avgränsade kapitel för respektive artgrupp. I varje kapitel redovisas bakgrund, bedömd påverkan och förslag till åtgärder. Rapporten avslutas med ett sammanfattande kapitel med åtgärdsförslag.

Om de åtgärder som föreslås i denna utredning genomförs är vår bedömning att förbud enligt artskyddsförordningen inte kommer att utlösas. Beslut om tillåtlighet fattas av Länsstyrelsen. Om planen överklagas går ärendet vidare till Mark-och miljööverdomstolen som fattar ett slutgiltigt beslut.

Artskyddsutredningen för fåglar omfattar alla fågelarter. Naturvårdsrelevanta arter det vill säga fågelarter som är markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen, rödlistade arter, arter som uppvisar en negativ trend, samt arter med en liten lokal population, behandlas med *särskilt* noggranna utredningar (se faktaruta nedan). Ekologigruppen bedömer att arter som klassificeras som naturvårdsrelevanta oftast utgör sådana arter där hänsyn behöver tas för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredställande nivå.

Naturvårdsrelevanta arter

Rödlistade arter

Den svenska rödlistan utarbetas av ArtDatabanken. Rödlistan uppdateras vart femte år och den senaste rödlistan gavs ut 2020. Rödlistan i sig innebär inget skydd utan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika kategorier beroende på artens status. Det finns sex rödlistningskategorier: (RE) nationellt utdöd, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (DD) kunskapsbrist. Arter som inte visar på någon minskning eller negativ trend samt har tillräckligt stor population är klassade som livskraftiga (LC).

Fågelarter listade i Fågeldirektivets bilaga 1

Här listas arter som är särskilt skyddade i EU:s fågeldirektiv. För dessa arter måste respektive stat upprätta skyddade livsmiljöer. Dessa arter markeras med förkortningen FD.

Naturvårdsarter

En naturvårdsart är en art med specifika krav på sin miljö. Genom sin förekomst signalerar arten att det finns naturvärden i ett område och att det kan finnas fler sällsynta och/eller rödlistade arter. Naturvårdsarter är utpekade av myndigheter i olika inventeringar och sammanhang. De sammanfattas av ArtDatabanken SLU i rapporten "Naturvårdsarter" (Hallingbäck 2013). Exempel på naturvårdsarter är rödlistade arter, Skogsstyrelsens signalarter och fridlysta arter.

Naturvårdsarterna är olika bra på att indikera naturvärde. Ekologigruppen delar in dem i olika kategorier med klasserna mycket högt, högt, visst och ringa, beroende på miljökrav och sällsynthet.

Fågelarter med negativ trend

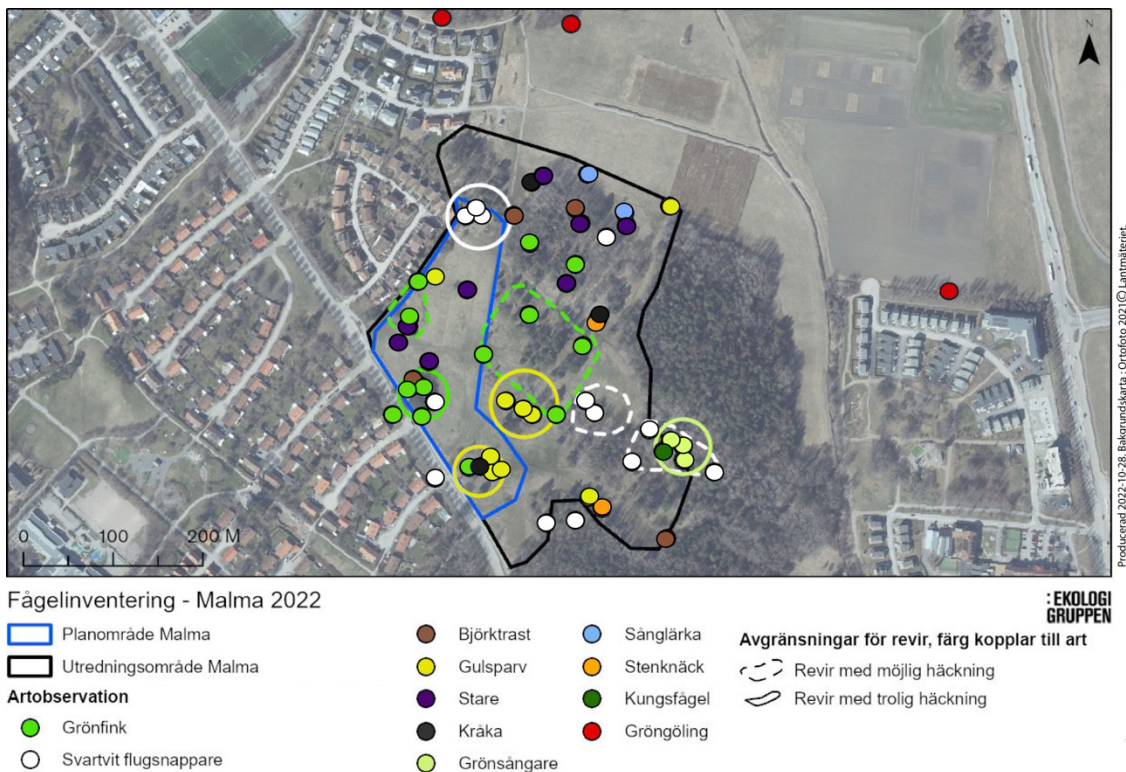
Detta är en mer allmän formulering i Naturvårdsverkets handledning. Arter med negativ trend täcks numera oftast i rödlistan.

Fågelarter med liten lokal population

Här innefattas arter som lokalt har en liten population men som inte är rödlistade då de är förhållandevis vanliga i ett nationellt perspektiv.

Fågelarter inom detaljplaneområdet

Vid den inventering som gjordes i området 2022 noterades 17 olika fågelarter inom planområdet och dess direkta närhet. Av dessa arter bedömer vi att sex arter är så kallade prioriterade arter, det vill säga att de antingen är rödlistade eller har minskat mycket kraftigt. Av dessa arter bedöms 2 – 3 arter kunna ha revir inom de delar av planområdet som kommer att exploateras.

Figur 2. Karta från fågelinventering över prioriterade fågelarter (rödlistade, minskning >50%, fågeldirektivet bilaga 1).

Naturvårdsrelevanta fågelarter

Inom planområdet

De naturvårdsrelevanta arter (se faktaruta sid. 13) som påträffades inom inventeringsområdet vid fågelinventeringen är björktrast^{NT}, gråkråka^{NT} (dvs den underart av kråka som häckar i Sverige), grönsångare^{NT}, grönfink^{EN}, stare^{VU}, svartvit flugsnappare^{NT} (tabell 1). Ekologigruppens bedömning är att sex stycken av de fågelarter som noterats inom planområdet är naturvårdsrelevanta (tabell 1). Samtliga dessa arter bedöms häcka inom utredningsområdet eller i dess omedelbara närhet.

I den del av inventeringsområdet som ligger utanför planområdet (figur 3) observerades tio naturvårdsrelevanta arter. Sju av dessa arter som påträffades under inventeringen omfattas av fågeldirektivets bilaga 1 och/eller är rödlistade (faktaruta sida 5). Övriga är arter ovanliga, eller har en negativ trend i regionen. Observationer och eventuella avgränsade revir för dessa arter redovisas i figur 3 och tabell 2.

Tabell 1. Tabellen redovisar fynd av naturvårdsrelevanta arter inom exploateringsdelen av planområdet, dvs. rödlistade arter, arter som omfattas av fågeldirektivets bilaga 1, har en vikande trend eller en lokalt liten population. ASF=Artskyddsförordningen. FD=Arten är upptagen i fågeldirektivets bilaga 1. RK=Rödlistekategorier; NT=nära hotad, VU=sårbar, EN=starkt hotad, CR=akut hotad. LC=livskraftig.

Art	Skydd ASF	RK	Aktivitet	Bedömd häckstatus enligt svensk fågelatlas	Uppskattat antal par
Björktrast	4 §	NT	Obs. i häcktid, lämplig biotop	1 ex, Möjlig häckning	1
Grönfink	4 §	EN	Permanent revir /Spel/sång	1 -2 par = 1 par trolig häckning + 1 möjlig häckning	3
Gulsparr	4 §	NT	Permanent revir /Spel/sång	1 par trolig häckning	1
Stare	4 §	VU	Obs. i häcktid, lämplig biotop	2 ex, Möjlig häckning (Troligen endast födosöksområde)	4
Svartvit flugsnappare	4 §	NT	Permanent revir	1 par trolig häckning	1
Gråkråka	4 §	NT	Obs i häcktid	1 ex, Möjlig häckning	1

Tabell 2. Tabellen redovisar fynd av naturvårdsrelevanta arter utanför exploateringsdelen av planområdet men inom inventeringsområdet, dvs. rödlistade arter, arter som omfattas av fågeldirektivets bilaga 1, har en vikande trend eller en lokalt liten population. ASF=Artskyddsförordningen. FD=Arten är upptagen i fågeldirektivets bilaga 1. RK=Rödlistekategorier; NT=nära hotad, VU=sårbar, EN=starkt hotad, CR=akut hotad. LC=livskraftig.

Art	Skydd ASF	RK	Aktivitet	Bedömd häckstatus enligt svensk fågelatlas	Uppskattat antal par
Björktrast	4 §	NT	Spel/sång/obs i häcktid	Möjlig häckning	3 - 4
Grönfink	4 §	EN	Spel/sång/Permanent revir	Trolig/ möjlig häckning	2 - 4
Grönsångare	4 §	NT	Spel/sång	Möjlig häckning	1
Gulsparr	4 §	NT	Spel/sång	Möjlig häckning	1 - 2
Kråka	4 §	NT	Spel/sång/födosökande	Möjlig häckning	1
Stare	4 §	VU	Spel/sång/obs i häcktid	Möjlig häckning	3 - 5
Stenknäck	4 §	LC	Förbiflygande	Möjlig häckning	3
Stjärtmes	4 §	LC	Födosökande	Möjlig häckning	1
Svartvit flugsnappare	4 §	NT	Bobesök/permanent revir	Trolig häckning	3 - 4
Sånglärka	4 §	2015	Spel/sång	Möjlig häckning	1

För de naturvårdsrelevanta arterna som observerades inom planområdet har en närmare utredning gjorts vad gäller behov av skyddsåtgärder för att om möjligt förhindra att arterna påverkas negativt på ett sådant sätt att planen kommer i konflikt med artskyddsförordningen.

Övriga fågelarter som noterades inom planområdet i samband med fågelinventeringen är mer vanligt förekommande arter, dessa redovisas i tabell 3.

Övriga fågelobservationer

Vid sökning i databasen Artportalen (sökperiod 2000-2022) finns ytterligare naturvårdsrelevanta arter rapporterade. Inga av dessa arter bedöms häcka inom utredningsområdet utan det rör arter som uppehåller sig i området vintertid, rastar under flyttningen eller är förbiflygande (tabell 4).

Tabell 3. Tabellen redovisar övriga fågelarter påträffade i området i samband med inventeringen, samt uppskattat antal par.

Art	Aktivitet	Bedömd häckstatus enligt svensk fågelatlas	Uppskattat antal par
Blåmes	Permanent revir	Trolig häckning	2-4
Bofink	Spel/sång	Möjlig häckning/ Ej häckning	1?
Kaja	Obs i häcktid	Ej häckning (födosoksområde)	-
Koltrast	Obs. i häcktid, lämplig biotop	Möjlig häckning / Trolig häckning	1-2
Pilfink	Obs i häcktid	Möjlig häckning	1
Ringduva	Obs i häcktid/spel/sång	Möjlig häckning	1
Rödhake	Permanent revir/Spel/sång	Trolig häckning	1
Skata	Obs. i häcktid, lämplig biotop /Födösök	Ej häckning (födosoksområde)	-
Svarthätta	Spel/sång	Möjlig häckning	1?
Talgoxe	Permanent revir	Trolig häckning	3-5
Fasan	Obs i häcktid	Ej häckning	1

Tabell 4. Tabellen visar arter registrerade på databasen Artportalen som bedöms ha fortplantningsområden eller vi-loplatser inom inventeringsområdet under åren 2000–2022, samtligt förekommande arter har noterats vid flera datum under flera år i rad. ASF=Artskyddsförordningen. 4 §=skydd i ASF. FD=Arten är markerad med B i fågeldirektivets bilaga 1. RK=Rödlistekategorier; NT=nära hotad, VU=sårbar, EN=starkt hotad, CR=akut hotad, LC=livskraftig.

Art	Skydd ASF	RK	Förekomst/Häckningsstatus
Björktrast (<i>Turdus pilaris</i>)	4 §	NT	Flera platser. Troligtvis både inom planområdet och buffertzonen.
Buskskvätta (<i>Saxicola rubetra</i>)	4 §	NT	Flera platser. Troligtvis både inom planområdet och buffertzonen.
Duvhök (<i>Accipiter gentilis</i>)	4 §	NT	Noterats vid flera tillfällen, oftast som förbiflygande.
Entita (<i>Poecile palustris</i>)	4 §	NT	Noterats vid flera tillfällen i buffertzonen
Grönfink (<i>Chloris chloris</i>)	4 §	EN	Flera platser. Troligtvis både inom planområdet och buffertzonen.
Gröngöling (<i>Picus viridis</i>)	4 §	LC Tidigare rödlistad art (2015), skyddad art	Noterats vid flera tillfällen, både inom planområdet och buffertzonen. Senast 2022.
Grönsångare (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	4 §	NT	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen.
Gulspurv (<i>Emberiza citrinella</i>)	4 §	NT	Noterats vid flera tillfällen inom planområdet och buffertzonen.
Göktyta (<i>Jynx torquilla</i>)	4 §	Tidigare rödlistad art (2010),	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen.
Hussvala (<i>Delichon urbicum</i>)	4 §	VU	Noterats vid enstaka tillfällen inom buffertzonen.
Kråka (<i>Corvus corone</i>)	4 §	NT	Noterats vid flera tillfällen inom planområdet och buffertzonen.
Mindre hackspett (<i>Dryobates minor</i>)	4 §	NT	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen, senast 2022.
Rödvingetrast (<i>Turdus iliacus</i>)	4 §	NT	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen.
Skogsduva (<i>Columba oenas</i>)	4 §	Tidigare rödlistad art (2010),	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen. Senast 2014
Spillkråka (<i>Dryocopus martius</i>)	4 §	NT	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen.
Stare (<i>Sturnus vulgaris</i>)	4 §	VU	Noterats vid flera tillfällen inom planområdet och buffertzonen.
Stenknäck (<i>Coccothraustes coccothraustes</i>)	4 §	Ekologigruppens signalart	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen.
Stjärtmes (<i>Aegithalos caedatus</i>)	4 §	Ekologigruppens signalart	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen.
Svartmes (<i>Periparus ater</i>)	4 §	Ekologigruppens signalart	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen.
Svartvit flugsnappare (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	4 §	NT	Noterats vid flera tillfällen inom planområdet och buffertzonen.
Tofsmes (<i>Lophophanes cristatus</i>)	4 §	??	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen.
Tornseglare (<i>Apus apus</i>)	4 §	EN	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen.
Törnskata (<i>Lanius collurio</i>)	4 §	tidigare rödlistad art (2010)	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen. Senast 2013
Ängspiålrka (<i>Anthus pratensis</i>)	4 §	Tidigare rödlistad art (2015),	Noterats vid flera tillfällen inom buffertzonen.
Ärtsångare (<i>Sylvia curruca</i>)	4 §	NT	Noterats vid flera tillfällen inom planområdet och buffertzonen.

Ny lagstiftning för fåglar

Artskyddsförordningen gällande fåglar har reviderats och ny lagstiftning gäller från och med 2022-10-01 (Regeringskansliet 2022) (se faktaruta nedan).

Artskyddsförordningen 4 § fr.o.m. 1/10 2022

Det är förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, om störningen saknar betydelse för att:
 - a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
 - b) att återupprätta populationen till denna nivå

Förbudet gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905).

Skrivningen i punkt 4 i den tidigare förordningen angav att fortplantningsområden och viloplats ej fick skadas eller förstöras. Detta strikta skydd som omfattade alla vilda fåglar utgår nu alltså.

Skyddet inriktas istället på arter där påverkan i form av skogsbruk eller exploatering kan leda till att arternas populationer (regionalt eller lokalt) påverkas negativt. Störning som orsakar sådan påverkan är således fortfarande förbjuden.

Naturvårdsverket anser i sitt remissvar till regeringen, angående förändringen i lagstiftningen, att befintlig praxis gällande begreppet ”störning” innefattar försämringar eller förstörelse av fåglars fortplantningsområden (Naturvårdsverket 2022). I lagens mening bör således (enligt Naturvårdsverket) en sådan påverkan, som exempelvis ny bebyggelse utgör, tolkas in i förbudet mot störning.

Ekologigruppen bedömer att arter som i denna rapport klassificeras som naturvårdsrelevanta oftast utgör sådana arter där hänsyn behöver tas för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå. Naturvårdsrelevanta arter omfattar följande kategorier:

- rödlistade arter
- arter listade i fågeldirektivets bilaga 1
- arter som uppvisar en negativ trend
- arter som har en liten lokal, regional eller nationell population

Till skillnad mot tidigare skrivningar i artskyddsförordningen ska lagen tolkas som att det efter den 2022-10-01 inte längre finns ett strikt skydd mot att skada fortplantningsområden. Detta skydd ersätts då av förbud mot att störa arter så att deras population kan skadas.

Förbud mot att döda fåglar och att skada ägg och bon

Vid bedömningarna av påverkan på ett antal olika fågelarter har vi värderat den påverkan som uppstår genom att bebyggelsen i detaljplaneområdet förändrar områdets natur så att det långsiktigt inte längre ger samma förutsättningar för fåglarnas födosök och häckning som innan exploateringen. Artskyddsförordningen som den tolkas i en vägledande EU-dom från 2021 innebär att det är förbjudet att döda fåglar och att förstöra ägg och bon av alla vilt förekommande fågelarter. För att inte riskera att utlösa förbud avseende dessa punkter bör inte avverkning, röjning och schaktning av växtlighet inte ske under fåglarnas häckningsperiod, från cirka 15 mars till 31 juli.

Under själva byggtiden innebär dock aktiviteterna i området en mycket påtaglig tidsbegränsad störning för fåglarna. Buller och ständig mänsklig närvaro innebär sannolikt att en del av fåglarna inte kommer att häcka under den period som byggaktiviteterna pågår. Åtminstone för mer allmänt förekommande arter kan man dock förutsäga att de återkommer till området efter byggperioden, i den utsträckning området då erbjuder lämpliga miljöer för arterna. Vi uppfattar att denna tillfälliga störning är av liten betydelse för arternas lokala populationer på några års sikt och därmed inte riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.

Förbud mot populationspåverkande störning

Den nya lagstiftningen som trädde i kraft 2022-10-01 innebär att det är förbjudet att skada eller avsiktligt störa vilda fåglar så att det finns risk att en arts population inte längre kan upprätthållas på en tillfredsställande nivå eller att möjligheten att återupprätta en redan liten population till en tillfredsställande nivå förhindras.

Om en sådan negativ påverkan kan förutses, kan i vissa fall verksamma skyddsåtgärder genomföras så att kontinuerlig ekologisk funktion upprätthålls och populationen därmed inte riskerar att minska (se faktaruta nedan). De åtgärder som kan vara aktuella är olika former av preventiva eller förbättrande åtgärder som är avsedda att begränsa eller helt motverka de negativa effekterna av en verksamhet eller åtgärd. Exempelvis kan en sådan åtgärd bestå av att skapa nya livsmiljöer eller höja kvaliteten på eller i anslutning till en plats för vila eller fortplantning.

Upprätthålla en tillfredsställande population

Den nya lagstiftningen innebär att det är förbjudet att skada eller avsiktligt störa vilda fåglar så att det finns risk att en arts population inte längre kan upprätthållas på en tillfredsställande nivå eller att möjligheten att återupprätta en redan liten population till en tillfredsställande nivå förhindras. Om en sådan negativ påverkan kan förutses, kan i vissa fall verksamma skyddsåtgärder genomföras så att kontinuerlig ekologisk funktion upprätthålls och populationen därmed inte riskerar att minska (se faktaruta). De åtgärder som kan vara aktuella är olika former av preventiva eller förbättrande åtgärder som är avsedda att begränsa eller helt motverka de negativa effekterna av en verksamhet eller åtgärd. Exempelvis kan en sådan åtgärd bestå av att skapa nya livsmiljöer eller höja kvaliteten på eller i anslutning till en plats för vila eller fortplantning.

Det ska tilläggas att det finns en stor osäkerhet i hur begrepp som störning och tillfredsställande population ska tolkas i den nya lagstiftningen. Kommande rättsfall som prövar den nya lagen kommer i framtiden tydligare reda ut dessa begrepp.

Kontinuerlig ekologisk funktion

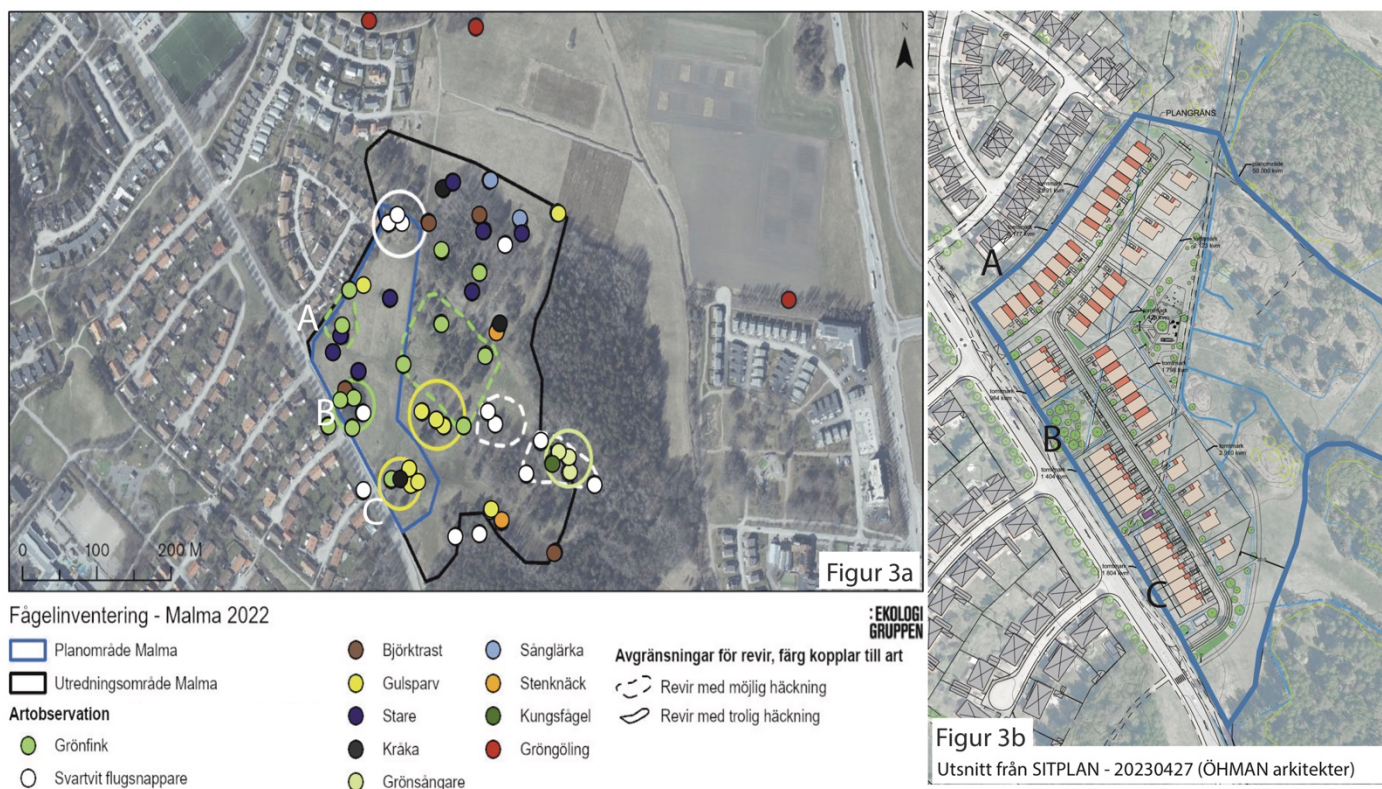
- Med ekologisk funktion menas de egenskaper som gör att ett område är betydelsefullt för en viss art för parning, födosökning, uppfödning och vila. Om en åtgärd kan förväntas påverka en fortplantnings- eller viloplats negativt är det oftast möjligt att vidta åtgärder för att säkerställa att platsens kontinuerliga ekologiska funktion bibehålls.
- Om platsen genom de förebyggande åtgärderna inte förlorar ekologisk funktionalitet innan, under eller efter en exploateringsåtgärd, och om området förblir minst lika stort och bibehåller samma kvalitet för den berörda arten, kan inte platsen anses ha drabbats av en försämrad funktion. En verksamhet kan då genomföras utan att artskyddsförordningens 4 § punkt 4 utlöser förbud.

Påverkan

Detaljplanens påverkan på fåglarnas naturmiljö

Ett områdes naturvärden har generellt stor betydelse för hurvida olika fågelarter kan utnyttja det som livsmiljö. Områden med höga naturvärden har oftast störst möjlighet att hysa täta populationer av fågelarter med stora krav på sin livsmiljö. Inom detaljplaneområdet planeras för bostadsbebyggelse samt anläggande av nya hårdgjorda ytor. Byggnadernas lägen framgår av plankartan figur 3. I samband med bebyggelse i området kommer mark som idag utgörs av kultiverad gräsmark och torrbacksmiljöer att tas i anspråk.

Därutöver identifierades ett så kallat landskapsobjekt som utgörs av ett stort område med mer eller mindre sammanhängande kulturpräglad landskap. Landskapsobjekt identifieras enligt SIS-standarderna när de ingående naturvärdesobjekten tillsammans ger förutsättningar för naturvårdsarter som är knutna till ett landskap med en kombination av olika naturtyper och där områden utanför naturvärdesobjekten tillsammans med de ingående naturvärdesobjekten skapar en helhet som har positiv betydelse för biologisk mångfald. Sammanhängande områden, som detta landskapsobjekt utgörs av, är av betydelse för många fåglar i stadsmiljöer.

Figur 3a och 3b. Resultat från 2022 års fågelinventering i förhållande till planerad bebyggelse (SITPLAN dat. 20230427) I det senaste planförslaget (figur 3b till höger) har plangränsen utökats öster ut för att omfatta värdefull naturmark, jämfört med figur 3a. Den blå gränslinjen i figur 3a anger den del av nu gällande planområde som kommer att exploateras.

Detaljplanens påverkan specifikt på fåglar

Under denna rubrik görs först en bedömning av den påverkan på fåglar som föreslagen bebyggelse kan komma att innebära. Därefter följer förslag till skyddsåtgärder för respektive art i syfte att upprätthålla kontinuerlig ekologisk funktion och förhindra att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses.

Fågelarter som bedöms påverkas av detaljplanen

Ekologigruppens bedömning är att björktrast, gråkråka, grönfink, gulsparv, stare och svartvit flugsnappare att påverkas negativt av detaljplanen på grund av att häckningsbiotoper för arterna tas i

anspråk. För dessa arter bedöms skyddsåtgärder behöva genomföras för att upprätthålla populationerna på en tillfredställande nivå (tabell 5).

Tabell 5. Tabellen redovisar naturvårdsrelevanta fågelarter som riskerar att påverkas av den föreslagna detaljplanen

Art	Antal par	Bedömd häckning i planområdet	Risk för störning som påverkar lokal population
Björktrast	1	Möjlig häckning	Ja
Gråkråka	1	Möjlig häckning	Ja
Grönfink	3	1-2 par trolig häckning, 1 möjlig häckning	Ja
Gulspurv	1	Trolig häckning	Ja
Stare	4	1 par trolig häckning	Ja
Svartvit flugsnappare	1	Spel/sång, möjlig häckning	Ja

Av figur 3 framgår var de naturvårdsrelevanta arterna observerats i förhållande till den planerade bebyggelsen. Observera att i de fall placeringen av boet inte har kunnat fastställas så innebär inte platsen för observationen nödvändigtvis att boet är placerat alldeles invid denna plats.

Populationerna av övrigt förekommande arter, det vill säga sådana arter som inte är naturvårdsrelevanta (tabell 3) bedöms inte påverkas under förutsättning att avverkning och markberedning genomförs utanför häckningstid.

Rekommenderade åtgärder för att undvika konflikt med artskyddsförordningen

Åtgärder för att undvika förbud att avsiktligt döda och skada fåglar

För att förbudet mot att döda och skada fåglar inte ska utlösas behöver avverkning och markberedning genomförs utanför häckningstid. Denna åtgärd gäller för samtliga inom området häckande fågelarter. Häckningstiden för fågelarter som förekommer i detaljplaneområdet infaller generellt mellan 15 mars och 15 augusti.

Åtgärder för att undvika att avsiktligt förstöra fåglars bon eller ägg

För att förbudet mot att förstöra fåglars bon eller ägg inte ska utlösas behöver avverkning och markberedning genomförs utanför häckningstid. Denna åtgärd gäller för samtliga inom området häckande fågelarter. Häckningstiden för fågelarter som förekommer i detaljplaneområdet infaller generellt mellan 15 mars och 15 augusti.

Åtgärder för att undvika förbud att avsiktligt störa en fågelart så att tillfredsställande populationen inte kan upprätthållas

Till skillnad mot tidigare skrivningar i artskyddsförordningen finns det efter den 2022-10-01 inte längre ett strikt skydd mot att skada fåglars fortplantningsområden. Fortplantningsområden och viloplatser bedöms dock ändå vara skyddade i de fall en fågelarts population riskerar att inte kunna upprätthållas på en tillfredställande nivå om områdena skadas.

Ett första steg för att förhindra att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses är att undvika eller minimera planens negativa påverkan på skyddade fågelarter. En viktig åtgärd för att uppnå detta är att bevara sådana befintliga strukturer som har avgörande betydelse för kontinuerlig ekologisk funktion för de aktuella arterna.

För att klara artskyddsförordningens krav kan en verksamhetsutövare genomföra åtgärder som ökar kvalitén på artens fortplantningsområde inom, eller i närheten av det område som exploateras. Ett villkor är dock att åtgärdernas positiva effekt blir minst lika stor som den negativa påverkan och att åtgärderna är genomförda och verksamma innan den negativa påverkan inleds. I denna rapport utgår vi från att åtgärder behöver genomföras så att dessa helt och hållet uppväger den förväntade negativa påverkan som genomförandet av detaljplanen innebär. De arter för vilka åtgärder bedöms

nödvändiga listas i tabell 5. De åtgärder som rekommenderas redovisas i tabell 6 samt för varje enskild fågelart i avsnittet ”Detaljerad utredning av fågelarter där påverkan riskeras”.

Förslag till generella anpassningar och åtgärder

När obebyggd mark tas i anspråk finns risk att värdefulla naturområden och biotoper för olika arter försvinner, vilket innebär en förlust av biologisk mångfald. Därför är det nödvändigt att redan i ett tidigt skede i en exploateringsprocess ta hänsyn till naturvärden och biologisk mångfald.

Nedan ges några generella förslag till åtgärder för att förhindra att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses samt för att minimera påverkan på den biologiska mångfalden vid exploatering i området.

Spara gamla träd och hålträd. I hela området finns gott om äldre träd bland annat grova ekar som i några fall bedömts vara över 200 år gamla. I området finns även äldre så kallade triviallövträd. Några av träden har utvecklade håligheter. Gamla grova träd, speciellt sådana med håligheter är viktiga vid födosök och häckning för många fågelarter och är därför viktiga att spara.

Behåll öppna gräsytor för födosök av exempelvis björktrast och stare.

Utveckla artrikedomen på öppna gräsmarker genom så in örter och att sköta markerna på ett sätt så att artrikedomen ökar.

Gynna en artrikedom av träd och buskar i brynen. Plantera exempelvis oxel och andra träd och buskar som blommar i juni samt andra bärande träd som erbjuder en viktig födokälla för bland andra björktrast och stare under höst och vinter.

Sätt upp fågelholkar. Sätt upp minst fem holkar särskilt utformade för stare och minst fem holkar särskilt utformade för svartvit flugsnappare inom utredningsområdet eller i dess omedelbara närhet.

Detaljerad utredning av fågelarter där påverkan riskeras

Detta avsnitt inleds med en kortare beskrivning av de naturvårdsrelevanta arter som bedöms kunna ha revir eller häcka inom inventeringsområdet. Beskrivningen omfattar arternas ekologi, status/trend och förekomst i området. Under status och trend motiveras varför en art har bedömts vara naturvårdsrelevant. Naturvårdsrelevanta arter omfattar arter som är rödlistade, arter listade i fågeldirektivets bilaga 1, naturvårdsarter, arter som uppvisar en negativ trend samt arter med lokalt liten population (se faktaruta sid. 11).

Utifrån slutsatserna kring detaljplanens påverkan anges vilka åtgärder som bedöms nödvändiga för att upprätthålla en tillfredsställande population. Åtgärderna beskrivs utifrån målsättningen att de ska leda till förbättrade förutsättningar för arten i fråga i så pass stor utsträckning att förbättringen med god marginal väger upp den förväntade negativa påverkan. Åtgärdsförslagen sammanfattas i tabell 6.

Information om arternas ekologi har inhämtats från Artfakta (ArtDatabanken 2022), om status och trender från Sveriges fåglar (Wirdheim 2021), Övervakning av fåglarnas populationsutveckling (Green m. fl. 2021) och från Rödlistan 2020. Information om fågelarters förekomst i inventeringsområdet har inhämtats från databasen Artportalen (sökning 2000–2022)

Av de fågelarter som noterats med häckningskriterium inom utredningsområdet är björktrast^{NT}, gråkråka^{NT} (dvs den underart av kråka som häckar i Sverige), grönfink^{EN}, stare^{VU} och svartvit flugsnappare^{NT} rödlistade eller har så pass små lokala populationer att åtgärder bedöms nödvändiga för att inte hamna i konflikt med artskyddsförordningen.

Utöver att arterna riskerar att påverkas direkt av en exploatering i detaljplaneområdet riskerar de att störas under den period då exploateringen genomförs samt av ett ökat besöksstryck av boende.

Björktrast^{NT}

Björktrast (NT)

Ekologi

Björktrast häckar i skog, inte sällan i glesa kolonier i anslutning till odlad mark. Arten häckar också i stadsnära områden, i parker och trädgårdar. Daggmaskrika gräsytor och åkermark fungerar som viktiga födosöksmiljöer men arten är allätare och äter också bär och insekter. Den har i närheten av städer ofta sin boplatz i anslutning till mänsklig bebyggelse där den får visst skydd från predatorer, jämfört med i skog.

Status/trend

Björktrast, som var ny på rödlistan 2020, är rödlistad i kategori Nära hotad (NT). Populationen har minskat med närmare 20% under de senaste 15 åren. Arten är dock fortfarande en vanlig art i Stockholms län.

Förekomst i detaljplaneområdet

Björktrast noterades framför allt i den norra delen av inventeringsområdet. Inom detaljplaneområdet noterades ett par vid ett tillfälle i lämplig häckningsmiljö (område B, figur 3). I den norra delen av inventeringsområdet finns god tillgång till mogna träd för häckning, anslutande åkermark samt öppna gräsytor vilket gör området lämpligt för arten. Inom detaljplanområdet förekommer framför allt lämpliga födosöksområden i form av kultiverad gräsmark, dessutom utgör intilliggande villatomter till viss del lämpliga födosöksområden.

Bedömning av exploaterings påverkan

Björktrast antas häcka utanför detaljplaneområdet och under förutsättning att ingen ytterligare exploatering sker utanför nuvarande detaljplaneområde bedöms artens möjligheter till häckning i området inte påverkas av den föreslagna detaljplanen. Fodosöksmiljöer kommer dock att minska när gräsytor tas i anspråk för bebyggelse.

Förslag till åtgärder

Det är viktigt att det även efter exploateringen finns en kontinuitet av mogna träd i området så att det finns lämpliga boplatser för björktrast. Spara mogna träd där detta över huvud taget är möjligt.

Tillgången till öppna gräsmarker för födosök är också ett viktigt inslag i björktrastens livsmiljö. En viktig åtgärd är därför att undvika asfalt och hårdgjorda ytor i så stor utsträckning som möjligt. Om arealen öppna gräsmarker inom området minskar kan det eventuellt vara möjligt att kompensera för förlusten genom att öka kvaliteten på markerna. Detta kan göras genom att så in örter i kvarvarande och nyanlagda gräsmarker samt att sköta markerna på ett sätt så att artrikedomen ökar. För att bibehålla eller öka förutsättningarna för födosök för björktrast kan åtgärden kombineras med plantering av bärande träd, exempelvis rönn, oxel eller körsbär vilka kan utgöra födokälla för arten.

Om åtgärder enligt ovan genomförs och under förutsättning att omfattningen på den föreslagna exploateringen inte utökas i relation till karta över föreslagna bebyggelseutveckling (figur 3) bedöms den lokala populationen av björktrast inte påverkas.

Gråkråka^{NT}

Ekologi

Gråkråka, det vill säga den underart av kråka som lever i Sverige, häckar i skogsmark, ofta i anslutning till odlad mark, i parker och trädgårdar liksom i olika urbana områden. Kråka är allätare och födosöker gärna nära mänsklig bebyggelse. Avgörande för att arten ska lyckas med sin häckning är att den också har tillgång till en ostörd skogsdunge för placering av själva boet.

Status/trend

Gråkråka är en i regionen allmän art som är ny på rödlistan sedan 2020 på grund av en nationellt minskande trend. Under de senaste 18 åren har minskningen för arten uppgått nästan 25 %. Kråka är rödlistad i kategorin Nära hotad (NT). Det är oklart vilka faktorer som ligger bakom kråkans

populationsminskning. En teori är att omvandlingen till ett mer effektiviserat jordbruk delvis ligger bakom nedgången. När småbiotoper försvinner blir födotillgången i form av småfåglar och smådjur lägre. Avverkning av gamla och grova träd bedöms också ha påverkat kråka negativt.

Förekomst i detaljplaneområdet

Ett par gråkråka noterades i detaljplaneområdet under häckningstid men inga starka indikationer på häckning kunde konstateras. Inget boträd observerades bedömning är att boträd sannolikt finns i närområdet men utanför avgränsningen för projektet.

Bedömning av exploateringens påverkan

Ingen boplatz för kråka bedömdes under 2022 vara placerad inom detaljplaneområdet. Kråka byter inte sällan boplatz mellan åren varför nedtag av potentiella boträd därmed kan innebära en negativ påverkan på arten. Höga träd med kraftig krona, gärna lite avsides placerat i en dunge där människor inte frekvent rör sig är attraktiva som boträd. Kråka födosöker gärna både på öppna marker och i bebyggda områden och förutsättningarna för födosök förväntas inte minska i samband med att flera människor flyttar in i området.

Förslag till åtgärder

För att behålla ekologisk kontinuitet för kråka är det viktigt att inga ingrepp görs i de skogsklädda markerna utanför detaljplaneområdet. Under förutsättning att omfattningen på den föreslagna exploateringen inte utökas i relation till kartan över föreslagen bebyggelseutveckling (figur 3) bedöms populationen av gråkråka inte påverkas.

Grönfink^{EN}

Ekologi

Grönfink häckar i skogsbryn, enbackar, buskmarker, parker och trädgårdar och förekommer i större delen av Sverige. Grönfinkens föda utgörs främst av frön, knoppar och bär men även insekter kan ingå i menyn. Ungarna matas främst med insekter.

Status/trend

Grönfink är ny på rödlistan från och med 2020. Grönfink har inte varit rödlistad tidigare, men på grund av en mycket kraftig populationsnedgång de senaste tio åren, orsakad av sjukdomen gulknopp, är den numera rödlistad i hotkategorin Starkt hotade arter (EN).

Förekomst i detaljplaneområdet

Grönfink bedömdes kunna häcka med ett par i detaljplaneområdet (område B, figur 3). Detta område kommer att sparas enligt gällande detaljplaneförslag. Ytterligare ett möjligt revir kan finnas vid område A (figur 3), troligen är det dock samma par som observerats både vid område A och B. Arten var tämligen rörlig vid de tillfällen den observerades i samband med inventeringarna.

Bedömning av exploateringens påverkan

Häckplatsen för grönfink bedöms inte påverkas av den föreslagna bebyggelsen. Det mest troliga reviret som ligger vid område B kommer att sparas enligt gällande detaljplan. Risk för påverkan på den lokala populationen av grönfink bedöms framför allt kunna ske genom att delar av artens födosöksområden tas i anspråk vid en exploatering enligt gällande detaljplaneförslag.

Förslag till åtgärder

Skyddsåtgärder bedöms behöva genomföras för att förbud inte ska riskera att utlösas. Om de åtgärder som föreslås nedan genomförs bedöms arten inte påverkas.

För att bibehålla kontinuerlig ekologisk funktion för grönfink rekommenderar Ekologigruppen att brynmiljöer och buskmarker i området i så stor utsträckning som möjligt bevaras. I de fall ny bebyggelse tar befintliga brynzoner i anspråk bör nya lövrika skogsbryn utvecklas. Olika frön som kan hittas på gräsmarker är en viktig födokälla för grönfink. För att bibehålla ekologisk kontinuitet för grönfink är det viktigt att, där det är möjligt, bevara gräsmarker och undvika att hårdgöra ytor. Eftersom arealen öppen gräsmark kommer att minska i samband med exploateringen är det viktigt att

genomföra restaurerande åtgärder på de kvarvarande gräsmarkerna som gör dem mer artrika. Detta kan göras genom att så in örter och att sköta dem på ett sätt så att artrikedomen ökar. Det är exempelvis viktigt att delar av gräsmarken sköts så att växter kan gå i frö och utgöra födosöksområde för grönfink.

Gulsparv^{NT}

Ekologi

Gulsparv häckar i olika typer av öppna miljöer med inslag av träd och buskar. Den är också vanlig på hyggen, kraftledningsgator och andra öppna eller halvöppna områden, dock helst i närheten av odlingsmarker (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Gulsparv var 2015 rödlistad i kategori Sårbar (VU) men är i den senaste rödlistan (ArtDatabanken 2020) i hotkategori Nära hotad (NT), vilket indikerar att populationsminskningen har avstannat en aning. Enligt Green m.fl. 2021 finns ingen ljusning i sikte för arten utan populationstrenden fortsätter stadigt neråt.

Förekomst i området

Gulsparv noterades framför allt i den sydöstra delen av planområdet vid område C (figur 3), men även direkt norr om detta område och det är troligt att arten häckar här.. Häckningsförutsättningarna för gulsparv är goda även inom andra delar av inventeringsområdet som ligger utanför planområdet.

Bedömning av exploaterings påverkan

Förlust av buskar och träd innebär en förlust av möjliga boplatser för gulsparv.

Förslag till åtgärder

Spara enstaka buskar och träd i anslutning till öppnare marker och vägar. Plantera bärande buskar och träd i anslutning till kvarvarande naturmark samt utmed gång- och cykelvägar. Exempel på lämpliga buskar och träd att plantera är nypon och slån samt rönn och hagtorn.

Stare^{VU}

Ekologi

Stare häckar oftast i grova träd med hål men kan också häcka i fågelholkar. Arten behöver en ganska varierad livsmiljö bestående av gräsmattor, åkrar, eller parker. Födosök sker oftast på marken och ibland långt ifrån boplatser (ArtDatabanken 2022). Staren är rödlistad men är fortfarande tämligen vanligt förekommande i Uppsala län. Stare verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden. Den har dock ett visst indikatorvärde för värdefulla och artrika naturmiljöer då den ofta häckar i gamla hålträd och är gynnas av ett varierat odlingslandskap.

Status/trend

Stare är rödlistad som Sårbar (VU) på grund av en populationsutveckling som varit nedåtgående under en lång tid. De senaste 20 åren har populationen på nationell nivå minskat med drygt 40%. I Stockholms stads närförorter är äldre grova lövträd fortfarande inte helt sällsynta och stare är fortfarande tämligen vanligt förekommande i dessa områden.

Förekomst i detaljplaneområdet

Stare observerades endast tillfälligt inom planområdet, något mer frekvent var observationerna i den norra delen av inventeringsområdet utanför planområdet (figur 2 och 3). Det fanns inga tecken på häckning inom planområdet eller dess direkta närhet, däremot födosökte staren emellanåt i gräsmarkerna inom planområdet.

Bedömning av exploaterings påverkan

Den påverkan planförslaget bedöms medföra på förekomsten av stare i området är framför allt kopplat till en viss minskning av födosöksområden.

Förslag till åtgärder

Spara alla hålträd i området. Eftersom alla grova träd är presumtiva boplatser för stare så är det viktigt att, så långt det är möjligt, spara mogna träd, även om de i dag inte är hålträd. Förekomster av rönn och oxel bör särskilt gynnas och oxel och andra träd och buskar som drar till sig insekter kan med fördel planteras för att gynna stare. Ekologigruppens egna observationer tyder på att oxlar och andra trädslag som blommar under första delen av juni har stor betydelse för stare. Starens ungar lämnar ofta boet vid den tid då oxlarna blommar och oxlarna erbjuder då en rik tillgång på insekter som dras till blommorna.

För att kompensera för förlust av möjliga häckplatser för stare rekommenderas att 5 stycken holkar lämpliga för stare sätts upp. Lämpliga platser för att sätta upp holkarna är i träd som växer i eller nära brynen mellan trädklädda marker och öppen mark.

För födosök är gräsmarker utan inslag av buskar och träd viktiga. För starens födosök rekommenderas därför att öppna gräsmarker sparas eller återskapas i närområdet, till viss del kommer villatomterna att fungera som födosöksområden för stare om de utgörs av gräsmattor.

Svartvit flugsnappare^{NT}

Ekologi

Svartvit flugsnappare häckar i löv- och blandskog, samt i trädgårdar och parker. Arten är hålhäckare och i tätbebyggda områden häckar den gärna i fågelholkar. Svartvit flugsnappare lever främst av insekter, spindlar och fjärilar samt deras larver men under hösten utökas menyn med frukter och bär.

Status/trend

Populationen av svartvit flugsnappare har minskat med knappt 20% de senaste 10 åren och arten är rödlistad som Nära hotad (NT).

Förekomst i detaljplaneområdet

Svartvit flugsnappare hävdade revir i den norra delen av planområdet och troligen häckar arten i lövskogsbrynet som ligger direkt utanför planområdet. Vi bedömer att det även förekommer två möjliga häckningar i den östra delen av inventeringsområdet, dock en bra bit ifrån den östra gränsen för planområdet.

Bedömning av exploaterings påverkan

Föreslagen plan bedöms medföra att förutsättningarna för svartvit flugsnappare tillgång till lämpliga häckmiljöer minska något genom att ett hålträd kommer att avverkas vid område A (figur 3).

Förslag till åtgärder

Det är viktigt att i möjligaste mån spara befintliga hålträd liksom mogna träd som på sikt kan utvecklas till hålträd. För att kompensera för det försämrade utbudet av naturliga boplatser rekommenderas att 5 holkar som utformas för att vara särskilt lämpliga för svartvit flugsnappare sätts upp i lämpliga lägen i planområdets närhet. Brynmiljöer, lövträd och lövbuskar är viktiga inslag i svartvit flugsnappares häckningsbiotop. I de fall ny bebyggelse tar befintliga brynzoner i anspråk bör nya lövrrika skogsbryn utvecklas. Vid nyplantering av större träd rekommenderas exempelvis sälg, hägg och lönn.

Tabell 2. Tabellen redovisar rekommenderade skyddsåtgärder som bedöms krävas för respektive art för att förbud enligt artskyddsförordningen inte ska utlösas. **Rött kryss** anger åtgärd som bedöms nödvändig. **Svart kryss** anger att åtgärden inte bedöms nödvändig men är gynnsam även för denna art.

Förslag till åtgärd	Björktrast	Gråkråka	Grönfink	Gulspurv	Stare	Svartvit flugsnappare
Spara gamla träd och hålträd. Träd med håligheter i brynzonen mellan trädklädda marker och öppna gräsmarker utgör favoritbostäder för stare. De är också mycket lämpliga boträd för svartvit flugsnappare och andra hålbyggande fåglar. För att lämpliga hålträd ska utvecklas bör lövträd av olika arter gynnas. Det är viktigt att spara ädellövträd men även så kallade triviallövträd som asp och sälg är viktiga att spara eftersom dessa arter är snabbväxande och ofta utvecklar håligheter snabbare än flertalet andra trädarter.		x		x	x	x
Bevara, återskapa och genomför skötsel öppna gräsytor. Öppna gräsytor är viktiga för födosök av stare, björktrast och grönfink. Som kompensation för minskade arealer öppna gräsytor rekommenderas att örter sås in i kvarvarande och nyanlagda gräsmarker samt att markerna sköts på ett sätt så att artrikedomen ökar. Öppna ytor där vinterståndare tillåts stå kvar gynnar fröätande arter som exempelvis grönfink. En mindre del av gräsytan kan med fördel lämnas orörd.	x				x	
Utveckla, återskapa brynmiljöer. Vid bebyggelseutveckling i området tas brynmiljöer i anspråk. Brynmiljöer är viktiga för bland annat grönfink och svartvit flugsnappare och ianspråktagande av dessa miljöer bör kompenseras av att nya bryn skapas och sköts. Här föreslås att befintliga lövträd och buskar kompletteras med nyplanterade lövbärande träd och buskar. Speciellt rekommenderas så kallade bärande träd som exempelvis rönn, oxel, fågelbär och körsbär då dessa också erbjuder också en viktig födokälla för bland andra björktrast och stare under höst och vinter. Brynzoner behöver även innehålla strukturer i form av exempelvis täta buskar, stenar, block, jordhögar och en i stort sett otuktad växtlighet.	x		x		x	x
Placera ut fågelholkar. För arterna stare och svartvit flugsnappare är tillgången till lämpliga håligheter att bygga bo i en starkt begränsande faktor. Genom att sätta upp holkar som är särskilt utformade för respektive art kan förutsättningarna för arterna bibehållas eller förbättras. Holkarna för stare ska sättas upp i eller strax innanför brynen. Holkar för svartvit flugsnappare kan sättas såväl i brynen som längre in i en dunge miljöer.				x	x	x

Samlad bedömning av skyddsåtgärder

Åtgärder inom planområde

Inom planområdet och den norra delen av landskapsobjektet måste åtgärder vidtas på kvarvarande naturmark för att motverka den förlust av habitat en exploatering medför (figur 4). Framför allt rör det sig om habitatförstärkande åtgärder som syftar till att förbättra kvalitén i kvarvarande naturmark för de skyddade arter som påverkas av planen. Inom planområdet är det den södra delen som bedöms ha bäst förutsättningar att genomföra sådana åtgärder. Figur 4 illustrerar översiktligt vart åtgärder bedöms vara aktuella.

De föreslagna skyddsåtgärderna inom planområdet är:

- Genomför avverkning, röjning och schaktning av markvegetation endast under icke fortplantningssäsong. Fortplantningssäsongen som berör arter som behandlas inom denna utredning kan sägas gälla mellan den 15 april – 15 augusti.
- Spara äldre träd, hålträd, döda och döende träd så långt det är möjligt i både bebyggelseområdet och i naturmarken i syfte att gynna de skyddade arterna grönsångare, svartvit flugsnappare, ärtsångare.
- Sätt upp och underhåll minst 5 stycken fågelholkar för stare och svartvit flugsnappare i lämpliga miljöer.
- Skapa öppna blomsterrika gräsytor med partier av storfröiga växter som får stå kvar som vinterståndare vilket gynnar fröätande arter som exempelvis gulsparr.
- Det östra och norra området bör skyddas som naturmark för att garantera kontinuerlig och långsiktig naturvårdsskötsel.
- Grönstråket i norr lämnas som naturmark.
- Skapa flikiga brynmiljöer i kantzonen mellan exploatering och naturmark. Brynmiljöer är värdefulla för flera fågelarter.

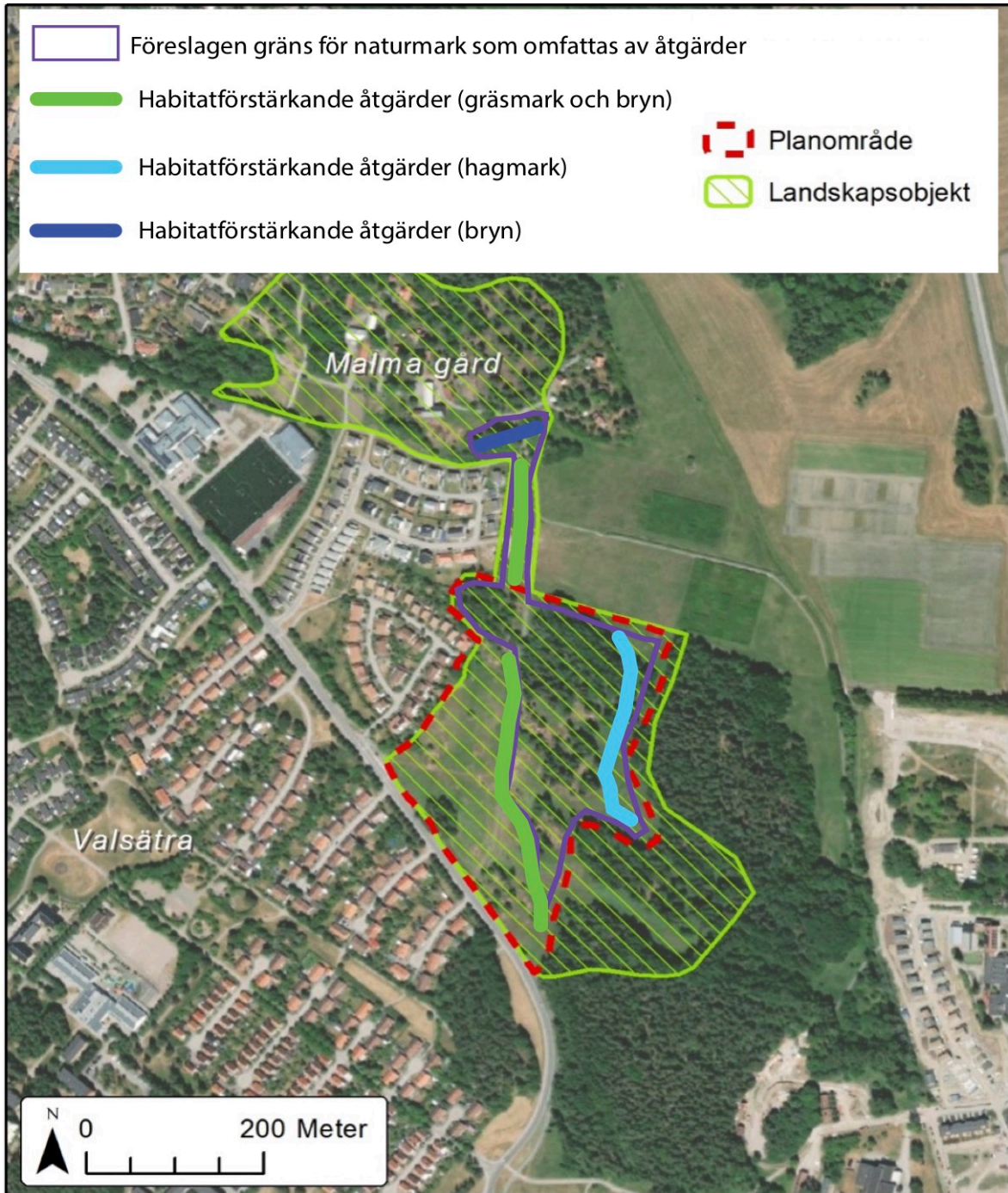
Uppföljning

I många domar har krav ställts på att exploatören ska följa upp om de vidtagna åtgärderna får önskad effekt på arternas förekomst. För att kunna visa att vidtagna åtgärder för ekologisk kontinuitet har fungerat och fått önskad effekt rekommenderar Ekologigruppen att återkommande inventeringar genomförs. En första uppföljningsinventering behöver göras när bebyggelsen är uppförd för att bedöma den initiala påverkan på fåglar och andra skyddade arter. Därefter bör riktade inventeringar göras för de arter för vilka skyddsåtgärder genomförts. Inventeringarna bör genomföras ungefär vart tredje år till dess att det kan konstateras att arten förekommer i området på samma nivå som innan exploateringen.

Utforma en enkel skötselplan

En enkel skötselplan rekommenderas där återkommande åtgärder för att säkerställa kontinuerlig ekologisk funktion för olika arter förs in. En sådan plan kan exempelvis innehålla information om återkommande skötsel av naturmark, underhåll av fågelholkar mm.

Om de åtgärder och försiktighetsmått som föreslås i avsnittet ovan genomförs och beaktas är det Ekologigruppens uppfattning att detaljplanens genomförande inte kommer i konflikt med artskyddsförordningen.

Figur 4. Platser för föreslagna åtgärder.

Referenser

Tryckta källor:

Bengtsson, K. & Green, M. 2013. Skånes Fågelatlas. SkOF, Vellinge. Skånes fågelatlas-den skånska häckande fågelfaunans utveckling enligt de båda atlasinventeringarna 1974–1984 och 2003–2009.

Green M., Haas, F. & Lindström Å. 2019. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2019. Lunds universitet.

Green M., Haas, F. & Lindström Å. 2021. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2021. Lunds universitet.

Lunds universitet 2020. Green M., Haas F., Lindström Å. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2021.

Naturvårdsverket 2003. Undersökningstyp: Fåglar: Revirkartering, generell metod. Version 1:1: 2012-06-21.

Naturvårdsverket 2009. *Handbok 2009:2. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket 2021. Yttrande gällande Artskyddsutredningens betänkande SOU 2021:15 Skydd av arter-vårt gemensamma ansvar (M2021/01219). Ärendenummer NV-05619-21

Ottosson, U., R. Ottvall, J. Elmberg, M. Green, R. Gustafsson, F. Haas, N. Holmqvist, Å. Lindström, L. Nilsson, M. Svensson, S. Svensson, and M. Tjernberg. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF, Halmstad.

SFS 2007:845. Artskyddsförordning

SLU Artdatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala

Wirdheim, A. & Green, M. 2021. Sveriges fåglar 2021. – BirdLife Sverige – Sveriges Ornitologiska Förening, Halmstad.

Svensson, S. Et al., 1999. Svensk fågelatlas. Vår Fågelvärld, supplement nr 31.

Digitala källor:

Artdatabanken 2022 Artfakta. Fakta om arter. <https://artfakta.se/artbestamning/> (Hämtad: 2022-08-28)

Artportalen 2022. Artportalen, rapportsystem för arter. <http://www.artportalen.se> (Hämtad: 2022-09-21)

BirdLife 2012. SOF-Sveriges ornitologiska förening. Häckningskriterier. <http://birdlife.se/atlasinventering/hackningskriterier/>

Svensk Fågeltaxering. Uttag 1998-2021. <http://www.fageltaxering.lu.se>.